

Тростяньська К.М.,

Дніпропетровський національний університет

РИЗИКИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Розкрито теоретичні аспекти ризиків банку при кредитуванні та шляхи удосконалення банківського ризик-менеджменту.

Given are the theoretical aspects of credit risks and the ways of improving banks risk-management.

Ризики, які супроводжують кредитну діяльність банків, являють собою одну з найсуттєвіших банківських загроз, оскільки більшість банкрутств банків обумовлено неповерненням позичальниками кредитів та непродуманою політикою банку у сфері ризиків. Для вітчизняних банків ця проблема одна з найбільш актуальних, оскільки показники простроченої та сумнівної заборгованості в їхніх кредитних портфелях вдвічі перевищують аналогічні показники банків розвинутих країн.

Саме тому питання управління банківськими ризиками при кредитуванні, від своєчасного вирішення якого залежить ефективність діяльності кожного конкретного банку та стабільність функціонування всієї банківської системи країни, в сучасних умовах має першорядне значення.

Окремі питання управління банківськими ризиками досить широко висвітлені в роботах вітчизняних та зарубіжних фахівців: Бланка І.А., Бобиль В.В., Вітлінського В.В., Великоіваненко Г.І., Кабушкіна С.М., Лобанова А.А., Міщенко В.І., Савлук А.А., Примосткі Л.О., Роуза П., Редхеда К., Сінкі Дж., Хьюс С. та ін. Проблема управління ризиками у банківській кредитній діяльності залишається складною та недостатньо вивченою. Автори, як правило, наводять теоретичні відомості та практичні методики з аналізу факторів окремих видів банківських ризиків, не акцентуючи увагу на ризиках, які супроводжують банківське кредитування. Кредитна діяльність банку найчастіше розглядається як сфера виникнення власне кредитного ризику.

Кредитування як вид банківської діяльності несе банку по-

вний спектр як фінансових ризиків (власне кредитний, ризик ліквідності, процентний та валютний ризики), так і ризиків нефінансового характеру (операційно-технологічний ризик, ризик втрати репутації, юридичний, стратегічний ризики).

Багатогранність такого явища, як економічні ризики, створює підґрунтя для різноманітних підходів до їхньої класифікації, проте навряд чи зможе охопити його повністю. З погляду сфер виникнення та можливостей управління ризики, які виникають під час кредитної діяльності банку, доцільно поділити на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх належать ризики, пов'язані зі змінами у зовнішньому щодо банку середовищі і безпосередньо не залежні від його діяльності. Це політичні, правові, соціальні та загальноекономічні ризики, що виникають в разі загострення економічної кризи у країні, політичної нестабільності, війни, заборони на платежі за кордон, введення ембарго, відміни імпорتنих ліцензій, стихійного лиха, приватизації, націоналізації, неадекватного правового регулювання тощо. Вплив зовнішніх ризиків на результативність роботи банку надзвичайно високий, проте управляти такими ризиками надзвичайно складно, а найчастіше неможливо.

Нині, коли ведуться розмови про реформу податкового законодавства, підвищеним є системний ризик. При кредитуванні окремих галузей слід враховувати і форс-мажорний ризик. Це стосується, зокрема, вугільної промисловості, де досить часто виникають страйки, і сільського господарства, де можливі втрати врожаю через несприятливі погодні умови.

До внутрішніх належать ризики, що виникають безпосередньо у зв'язку з діяльністю конкретного банку, і чим ширше коло його клієнтів, партнерів, зв'язків, фінансових операцій, послуг, тим більше внутрішніх ризиків супроводжує його діяльність. Порівняно із зовнішніми внутрішні ризики легше ідентифікувати та квантифікувати, а тому методики аналізу спрямовано в основному на виявлення, оцінювання, вибір ефективних прийомів мінімізації та моніторинг цієї групи банківських ризиків.

За сферою виникнення внутрішні банківські ризики доцільно поділити на фінансові та функціональні. Функціональні ризики виникають внаслідок неможливості здійснення своєчасного та повного контролю за фінансово-господарською діяльністю банку. Функціональні ризики пов'язані з процесами створення й упровадження нових банківських продуктів і послуг, збору, обробки, аналізу та передавання інфор-

мації, підготовки кадрового потенціалу, виконання інших адміністративно-господарських операцій.

В роботі [6] до категорії функціональних віднесені операційно-технологічний ризик банку, ризик репутації, юридичний, стратегічний та інформаційний ризики, маркетинговий ризик, ризик упровадження нових продуктів і послуг, ризик зловживань, ризик трансакції. З наведеного переліку НБУ виокремлює чотири: операційно-технологічний ризик банку, ризик репутації, юридичний, стратегічний. Функціональні ризики досить складно виявити та ідентифікувати, а також виміряти кількісно й виразити у грошових одиницях. Ці ризики можна знизити, удосконалюючи системи внутрішнього контролю та аудиту, розвиваючи схеми документообігу, розробляючи внутрішні методики та техніко-економічне забезпечення проведення фінансових операцій. Зниженню таких ризиків сприяє також продумана ресурсна, матеріально-технічна та кадрова політика банку.

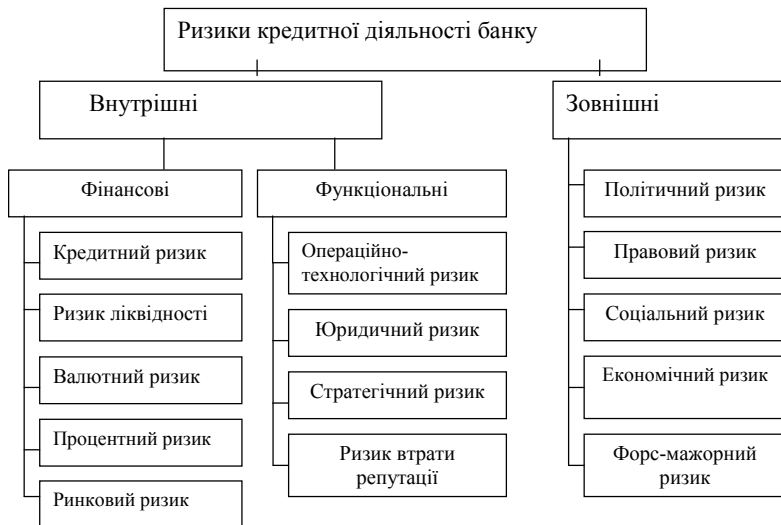
Неспроможність банку задовольняти попит на кредити, операційні збої в проведенні кредитних операцій, можливий зв'язок з кримінальними структурами веде до зростання ризику репутації банку.

Кредитування – один з переважних напрямів банківської діяльності, тому від правильності оформлення усіх документів за кредитними угодами залежить величина юридичного ризику банку.

Ризик за кредитними угодами може бути зумовлений їх технічним виконанням, свідомими чи помилковими діями співробітників кредитних підрозділів, виникненням нестандартних екстремальних ситуацій, тобто впливом операційних ризиків.

Неправильне формування цілей і стратегій банку на кредитному ринку, помилки під час розроблення стратегічного плану, неадекватне ресурсне забезпечення реалізації стратегій збільшує сукупний стратегічний ризик банку.

Ризики, які виникають у сфері фінансового обігу, належать до групи фінансових ризиків і визначаються ймовірністю грошових втрат у зв'язку з непередбаченими змінами в обсягах, дохідності, вартості та структурі активів і пасивів банку. Фінансові ризики утворюють найчисленнішу групу банківських ризиків. Під час проведення кредитних операцій менеджерам банку необхідно звертати увагу на вплив кожної окремої угоди на сукупний кредитний ризик банку, ризик ліквідності, процентний та валютний ризики.

Рис.1. Ризики кредитної діяльності банку

Під кредитним ризиком звичайно розуміють ризик невиконання позичальником початкових умов кредитної угоди, тобто неповернення (повністю або частково) основної суми боргу і процентів по ньому у встановленні договором строки [3].

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затвердженими постановою Правління НБУ від 02.08.2004р. №361, кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу банку, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банківською установою або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.

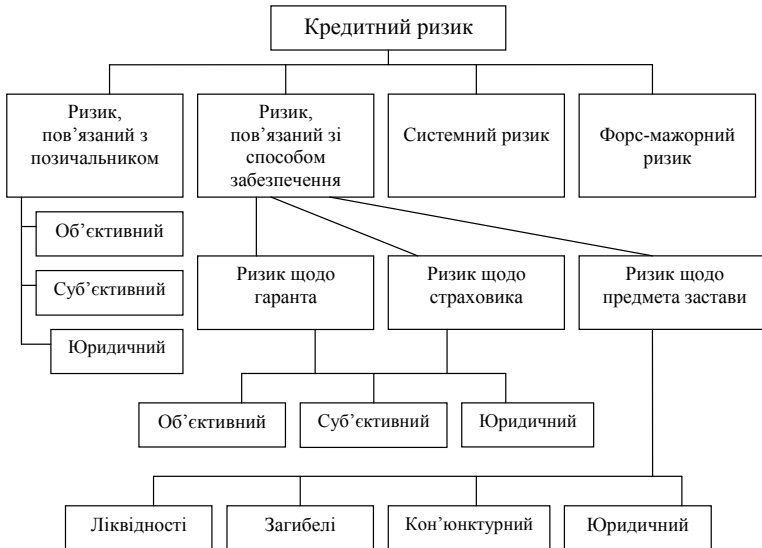
В теорії кредитного ризику науковці виділяють такі його види:

- кредитний ризик за конкретною угодою – імовірність понесення банком збитків від невиконання позичальником конкретної угоди;
- кредитний ризик за всім портфелем – це середньозважена величина ризиків за всіма угодами кредитного портфелю, де вагами виступають питомі ваги сум угод у загальній сумі кредитного портфелю [6].

Кредитний ризик представляє собою цілу сукупність ризи-

ків, пов’язаних з учасниками і елементами кредитних відносин (рис 2).

Стосовно кредитного ризику слід відзначити декілька моментів. По-перше, кредитний ризик входить до обширної сфери фінансового ризику і тісно пов’язаний у ній з іншими ризиками. Так, неповернення кредитів викликає збільшення ризику ліквідності і ризику банкрутства банку. По-друге, кредитний ризик для банку загострюється в зв’язку з тим, що банки позичають не свої власні кошти, а кошти вкладників і кредиторів. По-третє, рівень ризику постійно змінюється. Це відбувається тому, що як банки, так і їх клієнти оперують в економічному, політичному і соціальному динамічному оточенні, де умови постійно змінюються [4].

Рис.2. Структура кредитного ризику

Кредитний ризик має тісний зв'язок з ризиком ліквідності банку, який залежить від збалансованості активів, зокрема кредитного портфеля, і ресурсів за термінами. Зростання обсягів простроченої заборгованості клієнтів за позиками зумовлює зростання ризику ліквідності банку, особливо при неможливості швидкого придбання ресурсів на фінансовому ринку. В той же час необхідність надання кредитів пріоритетним пози-

чальникам банку веде до зменшення банківської ліквідності.

Процентний ризик – це невизначеність, пов'язана із часом та тенденціями у змінах відсоткових ставок у майбутньому. Процентний ризик полягає в тому, що середня вартість ресурсів, залучених банком для надання окремої позики, може перевищити середню відсоткову ставку за позикою.

Вартість застави, прийнятої банком як забезпечення кредиту, може змінюватися протягом дії кредитної угоди, зумовлюючи зростання ринкового ризику банку.

Взаємодія кредитного ризику з іншими видами банківських ризиків відбувається, головним чином, через структурні елементи кредитного ризику: тип позичальника, характер прояву ризику, вид операції.

Як бачимо, кредитний ризик займає центральне місце в сукупності ризиків банківських установ, а його складові елементи мають властивість накладатися та структурні елементи інших ризиків, забезпечуючи їх щільний взаємозв'язок та взаємозумовленість. Разом з тим величина кредитного ризику залежить від сили впливу специфічних факторів, властивих тільки цьому виду банківських ризиків.

Література

1. Principles for the Management of Credit Risk.-Basel Committee on Banking Supervision. – Basel. – July 1999.
2. Банковские риски: учебное пособие / подред. О.И.Лаврушина и Н.И. Валенцовой. – 2-е изд., стер. – М.: КНОРУС, 2008. – 232 с.
3. Грюнинг Х., Брайович Братанович С. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Пер. с англ. – М.: Весь мир, 2004.
4. Кабушкин С. Управление банковским кредитным риском. Учеб. пос. – М.:Новое знание, 2004. – 336 с.
5. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затверджені постановою Правління НБУ від 02.08.2004 № 361.
6. Управління банківськими ризиками: Навч. посіб. / Л.О. Примостка, П.М. Чуб, Г.Т. Карчева та ін.; За заг. Ред. Л.О. Примостки.- К.: КНЕУ, 2007. – 600 с.